Ministry of
Social Affairs and Health

HE 76/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi säteilylain 75 §:n muuttamisesta - ”Umpilähteet”

Vesa Pekkola STM
Neuvotteleva virkamies

Saara Karttunen STM
Lakimies

24.10.2023

Mikä on umpilähde?

- Umpilähde on radioaktiivista nuklidia sisältävä säteilylähde, jossa radioaktiivinen aine on suljettu tiiviisti metallikapselin sisälle niin, ettei se pääse leviämään kapselin ulkopuolelle eikä sitä voi koskettaa.
  - Radioaktiivinen aine voi olla säteilyominaisuuksiltaan hyvinkin erilainen

- Käyttö edellyttää säteilylain 48 §:n mukaista turvallisuuslupaa.

- Teollisuudessa niitä käytetään säteilylähteinä esimerkiksi pinnankorkeuden, tiheyden ja kosteuden mittauksissa.
- Terveydenhuollossa kuvantamislaitteiden ja säteilymittareiden testilähteinä toiminnan tarkastamisessa.
- Laboratoriokäytössä mm. mittarien kalibroinnissa

STUK Umpilähteen elinkaari ISBN 978-952-309-513-7 (pdf)

Nykytilanne ja tarve lainmuutokselle

Nykytilanne

- Nykyisen säteilylain 75 §:n 4 momentin mukaan umpilähde on poistettava käytöstä viimeistään silloin, kun 40 vuotta on kulunut sen vaatimuksenmukaisuuden osoittamisesta.

- Säteilylaki tuli voimaan 15. joulukuuta 2018. Tuolloin umpilähteiden käytöstä poistolle asetettiin viiden vuoden siirtymäaika. → siirtymäaika on umpeutumassa 15.12.2023.

- Säteilyturvakeskuksen mukaan tällaisia umpilähteitä on Suomessa 145.

Tarve lainmuutokselle

1. **Korvaavien umpilähteiden saatavuudessa on ollut ongelmia viime vuodesta alkaen Venäjään kohdistuvien pakotteiden vuoksi.**

2. **Kaikille umpilähteille ole olemassa loppusijoitusratkaisua.**

- Esille nousseiden ongelmien vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Säteilyturvakeskusta laatimaan muistion tilanteen vaatimista toimenpiteistä.
- Eräänä toimenpiteenä on esitetty umpilähteiden käytön jatkamisen sallimisen mahdollistamista niissä tilanteissa, joissa se on turvallista ja tarkoituksenmukaista.

Esityksen sisältö

- Lakimuutoksen tavoitteena on mahdollistaa umpilähteiden käytön jatkaminen tilapäisesti ja turvallisesti, kunnes nykyiset haasteet on saatu ratkaistua.
- Toiminnanharjoittajan tulisi erikseen hakea Säteilyturvakeskukselta lupaa käytön jatkamiselle.
- Arvion umpilähteen käytettävyyden jatkamisesta tekisi Säteilyturvakeskus, joka voisi sallia umpilähteiden käytön jatkamisen enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

STUK Umpilähteen elinkaari ISBN 978-952-309-513-7 (pdf)

Esityksen sisältö

- Säteilyturvakeskus arvioisi aina tapauskohtaisesti myönnettävän lisäajan pituuden.

- Lisäaika edellyttäisi:
  1. **Varmistumista umpilähteen eheydestä ja turvallisesta käytöstä.**
  2. **Umpilähteen käytöstä poistaminen tai korvaavan umpilähteen hankkiminen ei ole kohtuudella toteutettavissa.**

- Arvioinnissa otettaisiin huomioon umpilähteen ikä ja käyttöolosuhteet. Esimerkiksi laboratorioissa umpilähteet säilyvät ehjinä hyvinkin pitkään, kun taas teollisuudessa ne kuluvat nopeammin.

- Pääsääntönä olisi edelleen vanhentuvien umpilähteiden käytöstäpoisto, mutta ehdotuksella korvattaisiin tiukka takaraja joustavammalla menettelyllä.

STUK Umpilähteen elinkaari ISBN 978-952-309-513-7 (pdf)

Lain voimaantulo ja vaikutukset

- **Laki ehdotettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian - viimeistään**

  15. joulukuuta 2023

- Jos toiminnanharjoittaja hakisi lupaa kahden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta, umpilähteen käyttöä saisi jatkaa, kunnes Säteilyturvakeskus on ratkaissut hakemuksen.

- Jos lakia ei säädetä, on todennäköistä, että osa umpilähteiden käyttöä edellyttävästä toiminnasta vaikeutuu tai jopa lakkaa kokonaan.

- Osa käytöstä poistetuista umpilähteistä tulisi väliaikaisvarastoida niiden loppusijoitukseen liittyvien ratkaisemattomien haasteiden vuoksi. Tätä vaihtoehtoa ei voida pitää turvallisuusnäkökohtien kannalta tarkoituksenmukaisena ratkaisuna.

Kiitos!

Vesa Pekkola, neuvotteleva virkamies
Puhelinnumero:0295163282
vesa.pekkola@gov.fi

Saara Karttunen, lakimies
Puhelinnumero:0295163008 saa
ra.karttunen@gov.fi

Ministry of
Social Affairs and Health